

Jaarverslag

WELSTANDS-/MONUMENTENCOMMISSIE

2013

Gemeente Maastricht

Jaarverslag

2013

Welstand-/Monumentencommissie

Maastricht

Introductie

Hierbij doet de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht, in de dagelijkse omgang 'de commissie', verslag van haar verrichtingen in 2013. Op welke wijze is uitvoering gegeven aan de opdracht van de gemeenteraad van Maastricht om het college van burgemeester en wethouders te adviseren aan de hand van de Welstandsnota over de architectonische geschiktheid van bouwplannen in Maastricht?

Na de inhoudsopgave volgt een inleiding van Ruud Brouwers, voorzitter van de commissie. Daarna volgen drie hoofdstukken die de kern van de verantwoording vormen, over de positie en de werkwijze van de commissie, over de aard van de plannen waarover de commissie adviezen heeft uitgebracht en een toelichting op de cijfers van 2013.

De ervaringen en inzichten die in 2013 zijn opgedaan brengt de commissie tot beleidsaanbevelingen. Met voorbeelden uit de praktijk van het adviseren laat de commissie de breedte van haar werkterrein zien. Het rooster van aanstelling en aftreden van de leden van de commissie als bijlage vormt de afsluiting van het verslag.

Inhoudsopgave

Inleiding: Feuilleton - wordt vervolgd	5
Positie en werkwijze van de Welstands-/Monumentencommissie: Nooit meer dakkapellen op de agenda	11
Aard van de plannen: Na jaren weer woningbouw op de agenda	19
Cijfers 2013: Aantal beoordelingen iets omhoog	27
Beleidsaanbevelingen: Aantrekkelijk zijn en blijven	35
Voorbeelden uit de praktijk van het adviseren:	41
• Zwaar offer grondslag voor nieuw schakelstation• Appartementengebouw Nutsbedrijven: Misschien niets mis mee, maar niet op deze plaats• Budgethotel, alsnog invulling van de Percee• Tappunt drinkwater geen verkapte reclamezuil• Verpleeghuis Klevarie: in één keer helemaal goed• Bomen passen niet bij de Grote Gracht• Eendrachtig luisteren naar kasteel Jerusalem• Met tienrittenkaart naar de Looiershof	
Bijlage: Rooster van aanstelling en aftreden	55
Colofon	59

B10

Feuilleton

- wordt vervolgd

Feuilleton

- wordt vervolgd

Ruud Brouwers, voorzitter WMC Maastricht.

Een jaarverslag valt te vergelijken met een feuilleton. Elk jaar wordt een aflevering toegevoegd aan een doorlopend relaas. Het is een vervolgverhaal in afzonderlijke delen. Ook de jaarverslagen van 'de commissie', zoals de Welstands-/ Monumentencommissie Maastricht in de dagelijkse omgang heet, bouwen gestaag voort op het voorafgaande. In de elkaar opvolgende afleveringen staat niet steeds een gedegen samenvatting van wat vooraf ging, maar telkens wordt een actuele stand van zaken gegeven, waarmee het zicht op de doorlopende lijn in het verhaal versluiert raakt. Met deze inleiding op het Jaarverslag 2013 wordt daaraan iets gedaan. In een beperkt aantal alinea's wordt de rode draad in het vervolgverhaal van de commissie afzonderlijk in beeld gebracht. Waar is de commissie anders dan met het jaar in jaar uit geven van adviezen over bouwplannen mee bezig? Naar welke ontkenning wordt toegewerkt?

Bij voorbaat kan opgemerkt worden dat het feuilleton van de commissie in de kern van de zaak een never ending story is, zonder een apotheose. Het doel is immers kort en goed het geven van gedegen adviezen waarmee inhoud wordt gegeven aan het streven om het architectonisch gehalte van Maastricht op peil te houden. Nieuwbouw, verbouwingen en restauraties van monumenten moeten zo uitgevoerd worden dat de stad geliefd blijft, om te verblijven, maar evenzeer om te wonen en te werken. Dat is een doorgaand economisch, cultureel en sociaal verhaal, dat net zo min een ontkenning kent als het elke dag maar weer opnieuw schoonvegen van de straten. De tegenwerping luidt dat de wijze waarop het altijd maar doorgaande adviseren wordt uitgevoerd en de plaats van de commissie in het gemeentelijk bestel van beslissende betekenis is voor de effectiviteit ervan. Precies daarover gaat het vervolgverhaal van de commissie.

Voor de stad belangrijke projecten worden gestart zonder een weldoordacht richting gevend architectonisch kader.

Waarom nu de aandacht afzonderlijk richten op de rode draad die door het feuilleton van de commissie loopt? De onlangs nieuw gekozen leden van de gemeenteraad bijpraten, is een reden. De voornaamste reden echter om te recapituleren ligt in de titel van een van de hoofdstukken in dit jaarverslag waarmee verantwoording wordt afgelegd: "Nooit meer dakkapellen op de agenda". Hoe moet deze kop begrepen worden, triomfantelijk of berustend? Alle twee mis. Het goede antwoord is: opluchting. Eindelijk af van de schijn van bedilzucht die de commissie ten onrechte aankleeft. De lading die door de kop wordt gedekt is een stap naar de voorkant van wat het ontwerpproces wordt genoemd, naar de fase waarin het initiatief wordt genomen om een plan voor een bouwwerk te gaan maken. Weg van het redderen achteraf, voor zover dat mogelijk is, weg ook van zaken die niet onbelangrijk zijn maar anders dan door de commissie kunnen worden afgehandeld. Dit laatste is nu geregeld met de Kan-bepaling in de gemeentelijke Verordening op de Welstands-/Monumentencommissie en met het hoofdstuk Vuistregels in de Welstandsnota, Versie 2014. Lees hierover in het hoofdstuk "Nooit meer dakkapellen op de agenda". De commissie voelt zich niet te goed voor kruimelwerk, maar weet zonder zelfoverschatting dat ze beter kan worden benut voor zaken van groter gewicht en strategisch belang.

Als in een woonbuurt met min of meer dezelfde woningen een dakkapel wordt ontworpen die als navolgenswaardig voor alle bewoners in de buurt wordt voorgesteld, dan is dat misschien nog wel een onderwerp voor de commissie. Het gaat dan immers om het uiterlijk aanzien van een deel van de stad. Ook als het om een dakkapel op een monument gaat dan is de commissie aan zet. Maar voor al het overige gangbare werk van bescheiden omvang, reclame-uitingen, verlichting en conflictzaken daargelaten, is de commissie geen onmisbare adviseur. Ze kan zich beter bezig houden met de initiatieffase van meer omvangrijke bouwwerken, met politiek gevoelige bouwopgaven, bestemmingsplannen, de inrichting van het openbare gebied, herstructureringsplannen en de uitwerking van de programmatische opgaven die besloten liggen in de Structuurvisie Maastricht 2030.

In de afgelopen jaren heeft de commissie het verschillende keren noodzakelijk gevonden om een wending te geven aan plannen die al ver gevorderd waren, soms zelf al als vaststaand werden gepresenteerd. Opdrachtgevers en architecten legden zich neer bij het oordeel van de commissie dat het beter moest kunnen. De uitbreiding en vernieuwing van het winkelcentrum De Leim aan de Akersteenweg, een appartementengebouw op het Nutsbedrijventerrein, de nieuwe stadswoningen op het Bauduinterrein, verschillende winkelpuien in de binnenstad van vestigingen van ketens en onlangs het omvangrijke resort op de Dousberg zijn op uiteenlopende manieren naar een hogere architectonisch niveau gebracht, met planoverleg dat enkele keren in de vorm van een workshop is gevoerd. Deze interventies hebben de commissie gesterkt in de overtuiging dat Maastricht een architectuurbeleid ontbeert. Voor de stad belangrijke projecten worden gestart zonder een weldoordacht richting gevend architectonisch kader en inspiratiebron. Daarin kan gemakkelijk verandering gebracht worden door het ruimtelijke beleid en het welstandsbeleid nauwer op elkaar te betrekken. In haar jaarverslagen heeft de commissie meer dan eens beleidsaanbevelingen in die richting gedaan.

Architectuurbeleid betekent nauwelijks nieuw beleid, het bestaat eerder uit het anders op elkaar laten aansluiten van wat al aanwezig is. De supervisor-WMC is daarvan een goed voorbeeld. Enkele jaren geleden is op voorstel van de commissie hieraan in de gemeentelijke Verordening op de Welstands-/ Monumentencommissie (WMC) een nieuwe inhoud gegeven. Bij de infra-structurele werken van het A2-project heeft dat voorbeeldig gewerkt en thans bij het Sphinxcomplex werpt het eveneens zijn vruchten af. De supervisor neemt volwaardig als ontwerper, en niet als een soort waarnemer, deel aan een project om de lat zo hoog mogelijk gelegd te krijgen en de commissie bijgepraat te houden, hetgeen neerkomt op afstemming. Vervolgens adviseert de commissie goed geïnformeerd over het plan op basis van redelijke eisen van welstand. De supervisor is betrokken bij het plan en kan daardoor niet meedoen aan het uitbrengen van het advies. Theoretisch is het zelfs mogelijk dat de commissie een oordeel velt dat ingaat tegen de mening van de supervisor, de praktijk laat door tijdige afstemming een ongestoord planproces zien en een kwalitatieve architectonische impuls aan het project door de inbreng van de supervisor-WMC.

Dat het ontbreken van een architectuurbeleid een leemte betekent werd de commissie duidelijk door de inhoud van de Structuurvisie Maastricht 2030. De commissie komt bijkans woorden te kort om haar positieve oordeel over de visie kenbaar te maken, maar stuit toch op een merkwaardige inconsequentie. Terecht wordt uitgebreid ingegaan op de waarde van de monumenten voor Maastricht, de betekenis van het cultureel erfgoed kan niet hoog genoeg worden aangeslagen. Maar daarnaast wordt geen enkel woord besteed aan de betekenis van nieuwe bouwwerken voor het aanzien van de stad, terwijl hieruit toch de monumenten van de toekomst moeten voortkomen, het aankomend cultureel erfgoed.

De betekenis van hedendaagse architectuur voor het succes van de stad wordt onvoldoende onderkend.

Hiermee is de rode draad in het verhaal van de commissie in beeld gebracht. De betekenis van hedendaagse architectuur voor het succes van de stad wordt onvoldoende onderkend. Een gevoel van urgentie ontbreekt. Naast de zorg voor het cultureel erfgoed moeten de hedendaagse bouwopgaven in Maastricht in de initiatieffase meer architectonisch elan meekrijgen. De praktijk van de ontwikkeling van bouwplannen laat zien dat daaraan behoefte bestaat. Te vaak moet de commissie met een noodgreep naar een onsje meer toewerken of is een reeks wasbeurten nodig om een plan op het niveau van redelijke eisen van welstand te brengen. De commissie blijft hameren op verbetering van deze situatie, zeker nu alle tijd en aandacht kan uitgaan naar de meer gezichtsbepalende bouwwerken. “Nooit meer dakkapellen op de agenda”, klinkt als een juichkreet. Wordt vervolgd.

Nooit meer dakkapellen op de agenda

Positie en werkwijze Welstands-/
Monumentencommissie

Nooit meer dakkapellen op de agenda

Vooruitlopend op de komst van de veelomvattende Omgevingswet verandert er op het gebied van het bouwen al het nodige. Welstandsbeleid bijvoorbeeld wordt steeds meer een zaak van gemeenten, ook al schrijft het rijk dwingend voor waarvoor geen omgevingsvergunning meer nodig is. Gemeenten hebben al een tijdje de vrijheid om de welstandscommissie af te schaffen. Daar is sinds eind 2012 de vrijheid bij gekomen om, als wel een commissie aanwezig is, daar toch niet voor alle bouwplannen gebruik van te maken. Het college van burgemeester en wethouders kan voor de beoordeling van een bouwplan de welstandscommissie raadplegen, maar kan dat ook laten en voor een oordeel de ambtelijke dienst inschakelen. Deze vrijheid van handelen heet dan ook de 'kan-bepaling'. Het college kan het doen, maar kan het ook niet doen.

In Maastricht heeft de gemeenteraad en het college uitgesproken dat het inwinnen van advies bij de Welstands-/Monumentencommissie (WMC, 'de commissie') noodzakelijk is. De kan-bepaling is niettemin opgenomen in de gemeentelijke Verordening op de Welstands-/ Monumentencommissie. Dat maakt het mogelijk om vergunningaanvragen voor gangbare, kleinere bouwwerken, die geen ingrijpende uitwerking op de omgeving hebben, waarvoor toch een vergunning nodig is, voortaan aan de hand van de 'Vuistregels' ambtelijk af te handelen. De commissie hoeft daarmee voortaan niet meer belast te worden. Nooit meer dakkapellen op de agenda van de commissie, of het moet om monumenten gaan, heeft de commissie zelf voorgesteld. Wie weet, verandert hierdoor ooit nog eens iets aan het ingesleten negatieve imago van 'de welstandscommissie' in het algemeen. Nooit meer mopperverhalen op verjaardagen en andere feestjes over dakkapellen die van de welstandscommissie niet gebouwd mogen worden. De Vuistregels zijn door de commissie opgesteld en als hoofdstuk aan de Welstandsnota toegevoegd. De bouwers onder de burgers die de Vuistregels volgen ondervinden minder bureaucratische rompslomp.

De vrijheden waarover we het hier hebben zijn niet aanwezig voor monumenten. In het geval van cultureel erfgoed is alles nog wel zo een beetje op oude leest geschoeid. Wat ook onveranderd is gelaten door het rijk zijn 'de redelijke eisen van welstand', ook voor bouwwerken die zonder vorm van omgevingsvergunning uitgevoerd mogen worden. Zelfs in gemeenten die er geen welstandsbeleid op na houden, komt 'welstand' dan om de hoek kijken. Als een bouwwerk echt niet in zijn omgeving past, het aanzien van de buurt omlaag haalt, dan is sprake van een exces, waarvoor een excessenregeling bestaat.

Zwaarwegend economisch argument

Maastricht voert een welstandsbeleid met parallel daaraan een cultureelerfgoedbeleid, ook wel monumentenbeleid genoemd. Bouwplannen en tevens voorstellen voor reclame-uitingen en verlichting worden beoordeeld op redelijke eisen van welstand. Het gaat daarbij niet om mooi of lelijk, maar om de vraag of een bouwwerk, een reclame-uiting of een verlichting redelijkerwijze past in de omgeving. Als de plannen voldoen aan de redelijke eisen dan wordt voor de uitvoering een omgevingsvergunning verleend, vroeger bouwvergunning genoemd.

Het motief voor het voeren van welstandsbeleid en cultureelerfgoedbeleid ligt besloten in het ruimtelijk beleid. Voorts zijn een cultureel motief aanwezig, een bestuurlijk motief en een zwaarwegend economisch argument. Maastricht is een aantrekkelijke stad en dat moet zo blijven, zo niet nog beter worden om te kunnen concurreren met andere steden. De stedenbouw en architectuur moeten daarom van goed gehalte zijn, dat wil zeggen naar redelijke maatstaven recht doen aan de cultuurgeschiedenis en aan hedendaagse eisen en verlangens. Dat geldt niet alleen voor gebouwen die direct in het oog lopen, maar ook voor minder opvallende bouwwerken en zeker ook voor de aankleding van de stad, de uitingen van reclame en verlichting die bedoeld zijn om op te vallen. De aantrekkelijkheid van een stad is van grote economische betekenis, voor de stad en haar inwoners. Vermeden moet worden dat bouwwerken schadelijk uitwerken op hun omgeving. Het aanzien van een gebied kan geschaad raken, waardoor panden in de buurt minder waard worden. In die zin biedt welstandsbeleid economische bescherming aan woningbezitters en aan eigenaren van bedrijven, horecaondernemers in de binnenstad en aan woningcorporaties.

De gemeenteraad besluit over het welstandsbeleid en het cultureelerfgoedbeleid. Het college van burgemeester en wethouders voert het beleid uit en is dan ook verantwoordelijk voor het verlenen of weigeren van vergunningen. Het college laat zich voor de uitvoering van deze taak bijstaan door een adviescollege, de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht, WMC. De commissie, zoals WMC meestal genoemd wordt, bestaat uit onafhankelijke leden, werkt in opdracht van de gemeenteraad, krijgt van de raad ook de Welstandsnota opgelegd als een richtsnoer voor de advisering. De commissie stelt met een jaarverslag het college in staat verantwoording af te leggen voor de uitvoering van het welstandsbeleid.

Nieuwe versie Welstandsnota

Het toetsen mag niet anders gedaan worden dan aan de hand van de criteria die in de Welstandsnota staan. Het begrip 'redelijke eisen' verraadt dat de commissie niet is geroepen om architectonische wereldwonderen af te dwingen, als dat al zou kunnen. Met haar adviezen aan het college van burgemeester en wethouders moet de commissie er aan bijdragen dat naar behoren wordt ontworpen en gebouwd. Ze bewaakt bij wijze van spreken de ondergrens en beschermt het bestuur tegen het verwijt van willekeur en onachtzaamheid. De commissie geeft geen vergunningen af, dat doet het college van burgemeester en wethouders, de commissie adviseert.

Al twee jaarverslagen achtereen kondigt de commissie het uitkomen van een nieuwe versie aan van de huidige Welstandsnota, die in 2004 is vastgesteld. Het werkstuk ligt wat de tekst betreft al tijden gereed, de commissie heeft haar werk gedaan, maar de nota moet nog wel ambtelijk verwerkt worden en door de gemeenteraad vastgesteld. Zo moeten er nog nieuwe kaarten bij getekend worden. Daarvoor blijkt de capaciteit maar mondjesmaat aanwezig. Toch durft de commissie weer een aankondiging aan. In de loop van het jaar verschijnt Versie 2014. Het nieuwe hoofdstuk Vuistregels is overigens in december 2013 al in gebruik genomen, voor het voortaan ambtelijk toetsen van plannen voor bouwwerken die weliswaar minder ingrijpend zijn maar waarvoor desondanks een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd. De Vuistregels vormen een handzaam stelsel voor wie gaat verbouwen, aanbouwen en bijbouwen en voor de ambtelijke toetsers.

Samenstelling van de commissie

De commissie is twee in één, welstandscommissie en monumentencommissie. Voor een zogenoemde geïntegreerde commissie bestaat zowel een praktisch als een inhoudelijk argument. Als een bouwwerk tevens een monument is dan wordt de beoordeling van een verbouwingsplan toch in één traject afgehandeld, voor zowel het monumentengedeelte als het welstandsgedeelte. De inhoudelijke overweging is dat theoretisch gesproken weinig verschil bestaat tussen een bouwwerk dat niet en een bouwwerk dat wel als monument te boek staat. Monumenten zijn ook bouwwerken.

*De Welstands-/Monumentencommissie
Maastricht in 2013. Staand v.l.n.r.:*

*Linda Vosbeek (burgerlid),
Rob Brouwers (lid, architect
monumentdeskundige), Jo Janssen
(lid, architect), Ronald Glaudemans
(lid, bouwhistoricus), Roger Huntjens
(bestuurlijk adviseur), Ruud Brouwers
(lid-voorzitter, architectuurcriticus),
Zittend v.l.n.r.:*

*Ellen Snoeck (adj. Secretaris),
Teske van Royen (lid, architect),
Arthur Houben (secretaris).*

*Afwezig Maurice Bastings (vertegen-
woordiger Cultureel Erfgoed).*

De relativering van het begrip monument neemt niet weg dat de commissie in overeenstemming met Maastricht als grote monumentenstad een aanzienlijke erfgoedcomponent heeft. De commissie telt een bouwhistoricus en één van de drie architecten leden is gespecialiseerd in het verbouwen en restaureren van monumenten. De andere architecten zijn niet vreemd met monumentenopgaven. De commissie kan in haar geheel optreden in de gedaante van welstandscommissie en in die van monumentencommissie, bijvoorbeeld bij het uitbrengen van een ongevraagd advies. De commissie telt ook een burgerlid met oog voor wat leeft onder de inwoners van Maastricht.

Werkwijze commissie

De criteria in de Welstandsnota zijn in principe ondubbelzinnig, maar laten altijd ruimte over voor interpretatie, omdat vrijwel geen situatie hetzelfde is. Het toetsen van een plan aan de criteria is daardoor niet vergelijkbaar met het maken van een rekensom. Uitgaande van de criteria, de opdrachtsituatie en de opzet en uitwerking van het plan waarmee de omgevingsvergunning wordt aangevraagd, komt de commissie tot een weging: positief of negatief, positief onder voorwaarden is ook een mogelijkheid, een plan aanhouden geeft soms ruimte voor nader overleg. Als een plan wordt ingebracht voor collegiaal overleg, dus nog niet als aanvraag voor een omgevingsvergunning, dan spreekt de commissie zich uit over de hoofdopzet van het plan.

De vergaderingen van de commissie zijn openbaar, tenminste eenmaal in de twee weken op een gemakkelijk bereikbare plaats. Ontwerpers en hun opdrachtgevers krijgen altijd de gelegenheid om een toelichting op hun plan of voorstel te geven. De leden van de commissie, waaronder de voorzitter, spreken tijdens de openbare vergadering hun oordeel uit. De voorzitter formuleert vervolgens het advies. In de Maastrichtse welstandspraktijk houdt de commissie geen voorvergaderingen, waarin de leden hun oordeel op elkaar afstemmen. De meningsvorming vindt in alle openheid plaats. Voor de categorie kleine plannen die niet met de Vuistregels kunnen worden afgehandeld, maar waarvoor toch een omgevingsvergunning nodig is, vergadert wekelijks een gemandateerd lid van de commissie samen met een medewerker van het secretariaat van de commissie, eveneens in het openbaar. De commissie hecht aan dit spreekuur als een vorm van dienstverlening.

De commissie speelt een cruciale rol wanneer een plan niet aan de criteria voldoet, maar desondanks toch een betekenisvol toekomstig bouwwerk behelst. Positieve uitzonderingen moeten mogelijk zijn. Uitgaande van de algemene criteria adviseert de commissie in dat geval het college van burgemeester en wethouders om bij wijze van uitzondering aan de bebouwingsgerichte criteria voorbij te gaan.

Een bijzondere vorm van dienstverlening is dat de welstandscriteria in de Welstandsnota per adres op de website van de gemeente Maastricht zijn uitgesplitst. Als een bezoeker van de website een adres intikt, dan verschijnen de criteria waaraan bouwplannen en andere ingrepen op dat adres worden getoetst. Ook wordt meegedeeld hoe en waar een vergunning aangevraagd kan worden en wat daarvoor bij de gemeente ingeleverd moet worden. Het aanvragen van een omgevingsvergunning kan digitaal gedaan worden bij het Omgevingsloket Online (OLO). Dit loket zorgt er voor dat de aanvraag op de goede plaats terecht komt, waar ook in Nederland.

Het college van burgemeester en wethouders van Maastricht heeft in 2013 alle adviezen van de commissie overgenomen, op één na, maar dat is een vergissing zo is achteraf door de ambtelijke dienst uitgelegd. Het betreft een positief oordeel van de commissie over een voorstel voor een daklicht in een ongebruikelijke vorm op een monument. De commissie vindt dat het plan voldoet aan redelijke eisen van welstand en aan de monumentenregels. Bij de afdeling Cultureel Erfgoed van de gemeente wordt daarover anders gedacht. Verzuimd is over het dossier een collegiaal gesprek aan te gaan waardoor op de fatale datum geen tijd meer aanwezig was voor overleg. Toen is abrupt tegen het advies van de commissie in gehandeld. Drie jaar lang is geen enkel advies ter zijde geschoven, tot deze vergissing.

De Welstands-/monumentencommissie op bezoek bij Avenuez

Jaarlijks hoogtepunt

Een jaarlijks hoogtepunt voor de commissie is de behandeling van het jaarverslag in de gemeenteraadscmissie die daarmee tevens een oordeel velt over hoe het college zijn werk heeft gedaan. Bij die gelegenheid geeft de voorzitter van de commissie een toelichting op het verslag en op de beleidsaanbevelingen die zijn gedaan. Verschillende leden van de gemeenteraad kunnen zich vinden in de overwegingen die ten grondslag liggen aan de aanbeveling van de commissie om een architectuurbeleid gestalte te geven. Dat brengt meer samenhang in het ruimtelijk beleid, geeft de commissie een duidelijke positie en spitst de aandacht toe op een aantrekkelijke stad die bewoners en bezoekers aantrekt en economische activiteiten. Wederom gaat het hier om een zwaarwegend economisch argument. Het nut en de noodzaak van een architectuurbeleid worden nader in kaart gebracht. De commissie heeft niet de indruk dat er in de ambtelijke gelederen veel belangstelling voor het onderwerp architectuur bestaat.

Werkbezoeken

De commissie heeft in 2013 twee leerzame excursies gemaakt. De eerste ging naar de bodem van Maastricht, een afdaling naar het diepste deel van de A2-tunnels, over eindeloos lijkende steigertrappen, het omgekeerde van het beklimmen van een toren. Tevens is het verkeersknooppunt de Geusselt in wording in ogenschouw genomen. Deze expeditie aan het begin van het jaar markeerde het afzwaaien van commissielid Guy Cleuren na excellent optreden tijdens de maximale tijd van zes jaar dat een lidmaatschap mag duren. Als supervisor WMC heeft Guy Cleuren zich prominent ingezet voor de architectonische vormgeving van de infrastructurele werken van het A2 project.

De tweede tocht voerde de commissie met als reisgenoten medewerkers van de gemeente naar Eindhoven, naar Gebouw Anton, een voormalige industriegebouw, vergelijkbaar met het gebouw Eiffel in het Sphinxcomplex in Maastricht, eveneens een rijksmonument. Architect Paul Diederix van diederendirix architecten heeft van bovenaf met ovale vides en trappenhuizen daglicht in het gebouw gebracht en in de gevels grote vouwschuiframes geplaatst voor lofts voor verdere afbouw door de bewoners. In het Stadionkwartier is een zeventig meter hoge woontoren van Wiel Arets Architects bezocht. Op de campus van de Technische Universiteit Eindhoven zijn nog drie belangrijke gebouwen van buiten en van binnen bekeken samen met de architecten, de uitgestrekte bibliotheek Metaforum in een overgeleverde megastructuur en de gebouwen Vertigo en Ceres.

Victor de Stuersprijs

Traditiegetrouw maakt de commissie in haar jaarverslag melding van de toekenning van de Victor de Stuersprijs, de architectuurprijs van de gemeente Maastricht, waaraan roem verbonden is, geen geldbedrag. Sinds de leden van de commissie niet meer als juryleden optreden is geen nauwe band met de prijs meer aanwezig. Arthur Houben, secretaris van de commissie, is in de even jaren een drijvende kracht achter de organisatie van de toekenning en de uitreiking. In de oneven jaren vindt de toekenning plaats in de sfeer van het cultureel erfgoed, in de even jaren is de prijs voor nieuwbouw. Je kunt je afvragen of het onderscheid tussen nieuwbouw en restauratie en verbouw van monumenten houdbaar is. In 2012 ging de prijs naar architect Fred Humblé voor Mes Amis, de trefzekere vernieuwing van een modern gemeentelijke monument in Amby. In 2013 kreeg Wiel Arets Architects de prijs toegekend voor de doelmatige restauratie van de eerste verdieping en de zolder van het oude postkantoor aan het Vrijthof en de in- en aanbouw van negentien designappartementen in opdracht van Urban Residences. Bij het herinrichten van naorlogs Nederland gaan bestaand en nieuw steeds meer door elkaar lopen.

Na jaren weer woningbouw op de agenda

Aard van de plannen

Na jaren weer woningbouw op de agenda

Wat valt op te merken over de aard van de plannen waarover de commissie in de loop van 2013 advies moest uitbrengen? Bij deze vraag gaat het om het soort bouwwerken waarvoor de plannen zijn gemaakt, maar ook om wat er nog meer over te zeggen valt. Bijvoorbeeld: Waar stuit de commissie bij het adviseren over plannen voor bepaalde bouwwerken bij herhaling op? Op welke manier wordt bij verschillende soorten opgaven maar moeizaam aan de gebiedscriteria en de gebouwcriteria in de Welstandsnota voldaan? Of breder gesteld: Wanneer en waarom ontbreken bij een bepaalde categorie bouwplannen architectonisch elan en vakmanschap?

Opmerkelijk is dat na jaren van stilstand weer plannen voor woningbouw op de agenda van de commissie staan. Geen uitbreidingsplannen, maar in de beste traditie van Maastricht plannen voor verschillende locaties in de stad, niet een paar woningen maar min of meer omvangrijke ensembles, op Nutsbedrijventerrein en het Bauduinterrein, ook wel de Vermicellifabriek wordt genoemd. Een precair punt bij deze plannen is dat het om nieuwbouw gaat die op een trefzekere, aantrekkelijke wijze op de bestaande stad moet aansluiten, geredeneerd in zowel het stratenpatroon als in de architectonische verschijningsvorm. De praktijk wijst uit dat dit lang geen eenvoudige ontwerpogave is.

Pseudo architectuurstijlen

De plannen voor inbreidingen die naar de verkeerde kant uitvallen kunnen ruwweg in twee groepen ingedeeld worden. In die van een romantisering van hoe nieuwe huizen in een oude stad er uit zouden moeten zien of in die van weinig oog voor de subtiele vanzelfsprekendheid van de historische stad. Overheersend is de opvatting van opdrachtgevers over hoe potentiële gegadigden voor kopen en huren denken dat een huis in de binnenstad er moet uitzien. Een ontwikkelaar, een corporatie of een opdrachtgever in opdracht van een corporatie verlangt het beeld waarvan hij denkt dat het de gegadigden voor ogen staat en zegt vervolgens dat de markt erom vraagt. Dit denken over wat vermoedelijk gedacht wordt leidt nogal eens tot pseudo architectuurstijlen.

Ook ontwerpers laten steken vallen met oppervlakkige nabootsingen van ongelukkig gekozen voorbeelden. In alle gevallen stuurt de commissie onder de vlag van redelijke eisen van welstand aan op een hedendaagse vertolking van de traditionele stad. Dit betekent woongebouwen en huizen die goed ingedeelde gevels laten zien en juist gekozen details, materialen en kleuren, waardoor een verwevenheid met de omgeving als vanzelf aanwezig is en toch sprake blijft van een uiting van stedelijke vernieuwing.

Voor het Bauduinterrein zijn in het verleden wel vaker plannen gemaakt, maar het ziet er dit keer naar uit dat daadwerkelijk gebouwd gaat worden. Dat is dan geheel in overeenstemming met de Structuurvisie 2030 van Maastricht, waarin radicaal met het uitbreiden van de stad wordt gebroken. Zo is Belvédère op de linker oever van de Maas aan de noordkant van de stad als uitbreidingswijk van de baan. Het Nutsbedrijventerrein daarentegen dat behoort tot Belvédère, maar dan als een

onderdeel van het gedeelte dat tegen de binnenstad aan ligt gaat wel door. Ook het aansluitende Sphinx-complex met het markante gebouw Eiffel maakt deel uit van het gekrompen Belvédère dat op een nieuwe manier verder wordt ontwikkeld

Goed voorbeeld

Voor de transformatie van het uitgestrekte industrieel erfgoedgebied Sphinx kreeg de commissie verschillende plannen voorgelegd, voor het filmtheater Lumière in het oude ketelhuis c.q. de energiecentrale van Sphinx aan de kant van het Bassin en voor een gebouw voor Toneelgroep Maastricht aan de noordzijde van de Timmerfabriek. Hier in de buurt komt ook de nieuwe multibioscoop van Pathé, op de plaats van de langgerekte loodsen van Sphinx die parallel aan het Eiffelgebouw langs de Boschstraat liggen.

Bij de meeste plannen voor nieuwe vestigingen in de oude bedrijfsgebouwen, die veelal tot monumenten zijn verklaard, gaat het om nauwkeurige afwegingen tussen wat cultuurhistorisch van hoge waarde is en daarom onaangetast moet blijven en wat voor het toekomstig functioneren noodzakelijkerwijze bedachtzaam aangepast moet worden. Eenmaal gereed zal Lumière een goed voorbeeld zijn van een sfeervol en tevens praktisch filmtheater waarin oud in nieuw overvloeit. Vanaf de eerste lijn in het ontwerp is niet alleen uitgegaan van het behoud van alles wat als waardevol staat aangemerkt, maar is meteen creatief gekeken naar hoe het cultureel erfgoed in de nieuwe situatie architectonisch benut kan worden.

Twee leden van commissie lopen als supervisors-WMC mee met de ontwikkeling van de plannen voor het Sphinxgebied, architect Teske van Royen en bouwhistoricus Ronald Glaudemans. Ze doen met hun kennis en ervaring mee aan het maken van de afwegingen en houden de overige commissieleden doorlopend bijgepraat. Dit laatste is nodig voor een gedegen advisering door de commissie, wel met de informatie en de inzichten van de supervisors maar zonder hun stem, omdat ze te veel bij de plannen zijn betrokken en niet over een eigen inbreng mogen adviseren.

Opdringerige huisstijl

En dan is er het jaarlijks terugkerende taai ongerief van ontwerpen voor winkelpuizen van ketens in het beschermd stadsgezicht die tot in de uitvoering van de plannen toe in strijd zijn met de regels. De winkelstraten in de binnenstad van Maastricht worden als aantrekkelijk ervaren omdat jaren achtereen strikt de hand wordt gehouden aan simpele voorwaarden. Zo zijn er geen banieren en markiezen die het zicht op de gevels blokkeren en geen winkels met rolpuizen die winkelbreed open staan en geen kolossale logo's. Toch wordt stelselmatig geprobeerd groter, breder en meestal ook grover uit te pakken dan de burens. Een greep uit de oogst van 2013: Grote Staat 38A (The Bodyshop), Wolfstraat 8 (Massimo Dutti), Wycker Brugstraat 23 (Specsavers), Maastrichtter Brugstraat 30-32 (Rituals Cosmetics), Grote Staat 37 (G Star Raw) en Grote Staat 39, 41, 43 (Mango).

De plannen voor de puizen laten soms een schrale vormgeving zien met weinig duurzame materialen, waardoor ze niet door de beugel kunnen. Vaker zijn ze in strijd met één of meer regels die toch helder in de Welstandsnota verwoord staan, omdat domweg een opdringerige huisstijl wordt gevolgd. Puizen moeten in de rooilijn staan zonder portieken, etalages moeten onderkanten hebben, borstweringen, ook wel schopplaten genoemd, deuren zijn niet breder dan één meter en dertig centimeter, puizen die zich uitstrekken over meer dan één

pand, moeten een indeling per pand laten zien, rolhekken zijn doorzichtig en staan achter het etalageraam tenminste een meter naar binnen geplaatst. Architectonisch kan een reden aanwezig zijn voor een afwijking van deze regels.

Voor de reclamevoering gelden ook simpele regels: geen stapelingen van firmanaam, logo's en leuzen, de firmanaam aan de pui bestaat uit één regel uitgevoerd in losse doosletters niet hoger dan dertig centimeter, niet meer dan twee aan maten gebonden uitsteekpanelen. Banieren en luifels zijn uit den boze. De plannen leveren nogal eens harde confrontaties op tussen commissie en ontwerpers, die verontwaardiging spelen over de restricties, maar in hun hart wellicht ook wel weten dat regulering een heilzame uitwerking heeft op de stad. De commissie heeft nog nooit gehoord van een winkel die wegens de regels is weggebleven. Zeker de internationale ketens weten maar al te goed dat in andere aantrekkelijke winkelsteden in Europa de hand gehouden wordt aan soortgelijke regels.

Apparatuur van de stad

Tussen alle plannen zit elk jaar wel een stapel die te maken heeft met het goed beheren van de stad. Zo besteedt de commissie ruime aandacht aan het uiterlijk en de plaats van de apparatuur van de stad. Een plan voor nieuwe camera's voor een veilige bediening op afstand van het beweegbare deel van de St. Servaasbrug liet aanvankelijk een portaal zien zoals over een autosnelweg. Na intensief puzzelen boden bestaande palen een goede oplossing voor de bevestiging van camera's aan beide kanten van de brug. Ook de voorzieningen voor Wifi op en om het Vrijthof vallen nauwelijks op. Hetzelfde is het geval met 4G installaties. De instanties en bedrijven die de apparatuur plaatsen hebben over het algemeen veel begrip voor een zorgvuldig cultuurhistorisch geïnspireerd beheer van Maastricht.

De afscheidingen tussen de terrassen op de Markt en op het Vrijthof, de sfeerverlichting tijdens Magisch Maastricht in de periode van de feestdagen, drinkwatertappunten en calamiteitenverlichting, lampen die een zee van licht geven als opgetreden moet worden tegen rumoer in de café-zone in de Boschstraat, het zijn uiteenlopende onderwerpen waarover de commissie in overeenstemming met de taakopdracht adviezen heeft uitgebracht. Voor de sfeerverlichting heeft de commissie het college van burgemeester en wethouders de raad gegeven om een professionele lichtregisseur uit de theaterwereld in de arm te nemen die ook kan helpen bij het uitlichten van straatwanden, waaraan in dit belevenistijdperk en steeds grotere behoefte begint te ontstaan. Behalve over de apparatuur van de stad waakt de commissie ook over de cultuurhistorische kleinoden die Maastricht sfeervol maken. Het consolideren van overgeërfde vestingmuren wordt zo uitgevoerd dat de bouwsels er oud en pittoresk blijven uitzien.

Aan de krappe kant

In de loop van 2013 druppelden de laatste plannen binnen voor de infrastructuur die het A2-project met zich meebrengt, waaronder het plan voor de fly-over van het kruispunt Meerssenerweg en Viaductweg, die zijn naam steeds meer eer aandoet. De omhoog rijzende weg is een in het oog lopend onderdeel van het toch al spectaculaire verkeersknooppunt De Geusselt.

Tevens adviseerde de commissie over de handzame bruikbaarheid van het boekje B, officieel vormgevingsvisie geheten, met criteria voor de inrichting van de openbare ruimte in het gebied van het consortium Avenue2. In boekje A staan de criteria waaraan de plannen voor de infrastructurele werken moeten voldoen.

Gezien het onderwerp verschillen de boekjes nogal van elkaar. Reikt A een receptuur aan voor uiteenlopende onderdelen, B is eerder een catalogus met het beeld van het eindproduct en een keuze van de elementen die worden aangewend. Het bindend element, tevens pronkstuk in de openbare ruimte van het A2-gebied, wordt de Groene Loper met rijen lindenbomen aan beide kanten. De betonnen bakken in de grond boven de tunnels, waarin de bomen worden geplant, schat de commissie aan de krappe kant. Vandaar dat de commissie naast nog een andere slag om de arm een voorwaarde heeft geadviseerd: “Van de boombakken van de Groene Loper wordt proefondervindelijk aangetoond dat de grootte en de vorm en daarmee de omvang van het grondpakket een ongestoorde levenscyclus van de lindenbomen garanderen.”

Kritisch vaatje

De commissie geeft ook ‘interne adviezen’, zo worden de adviezen genoemd over plannen van de gemeente zelf. De commissie heeft enkele vernieuwde of beter gezegd aangevulde bestemmingsplannen voor interne advisering voorgelegd gekregen. Dit betreft de omvangrijke operatie MPE, Maastrichts Planologisch Erfgoed. Door middel van een dubbele bestemming, de functie en ook de status van cultuurhistorisch erfgoed, voegt de gemeente Maastricht tweeduizend gemeentelijke monumenten toe aan de aanwezige 1650 rijksmonumenten. Voor haar adviezen heeft de commissie uit een kritisch vaatje getapt. Het voornaamste bezwaar kan als volgt worden samengevat: te veel objecten, dat wil zeggen op zichzelf staande panden, en te weinig goed gekozen attentiegebieden, bijvoorbeeld villabuurt in Biesland, als een strategische ondersteuning van de Structuurvisie 2030.

Het dubbel bestemmen op de grond van de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) is niet bedoeld om op de oude monumentenmanier postzegelverzamelingen aan te leggen, maar om ensembles, buurten en groengebieden te respecteren. Met oog op de omvangrijke naoorlogse bouwproductie die samenhangende gebieden heeft opgeleverd is een weg geopend naar een strategisch, stedenbouwkundig getint erfgoedbeheer, naast het traditionele monumentenbeleid.

Andere hiermee samenhangende punten van kritiek betreffen een al te formele architectuurhistorische benadering van het gebouwde erfgoed, waardoor weinig of geen acht geslagen wordt op de ontstaansgeschiedenis en de geschiedenis van het gebruik. In termen van cultuurgeschiedenis gesproken is het volstrekt unieke regionaal getinte blok vroege sociale woningbouw uit het begin van de vorige eeuw van architect ir. Jos Cuypers en woningbouwvereniging Sint Matthias aan onder meer de Herbenusstraat, met in de voet de karakteristieke mergelblokken, een topmonument. Dit bouwwerk kan daarom niet als een monument van lagere orde worden afgedaan zoals aanvankelijk de bedoeling was, wegens kunststofkozijnen op de verdieping. Ook wordt volledig voorbij gegaan aan de zegeningen van de stadsvernieuwing in de jongste jaren zeventig, waardoor bijvoorbeeld de burgemeestersbuurt in het noordelijk deel van Wittevrouwenveld er gaaf bij ligt.

De adviezen van de commissie over de bestemmingsplannen zijn maar ten dele gevolgd, omdat voor meer ingrijpende bijstellingen, voor zover al als nodig beoordeeld, de tijd en de personele capaciteit ontbraken. In de toekomst kan overigens nog het nodige aan de adviezen ontleend worden.

Het nieuwe bedrijfspand van de Stichting Kringloop Zuid aan de Watermolen in Maastricht. Het pand is opgetrokken uit elementen van gebouwen die gesloopt zijn. De naald is een wiek van een uitgediende windturbine.

Uitzondering

Tot slot een nogal merkwaardig geval. Voor de Stichting Kringloop Zuid wordt aan de Watermolen een nieuw bedrijfspand opgetrokken louter uit elementen en onderdelen die vrij komen uit bouwwerken die gesloopt worden, bij voorkeur uit de regio om belastende transporten te vermijden. Hoe het pand uiteindelijk zal worden is niet van te voren op tekening vast te leggen. Zo een gang van zaken strookt niet met het systeem van vergunningverlening. Want waarvoor precies wordt een vergunning verleend? Alleen al door de vakkundige aanpak van bevrogen architecten moet het project een kans krijgen. De commissie heeft daarom het college van burgemeester en wethouders geadviseerd om in dit uitzonderlijke geval een omgevingsvergunning te verlenen. Vervolgens komt de mededeling dat voor een deel van de gevels nieuwe panelen worden toegepast, omdat geschikt gebruikt materiaal in de buurt niet gevonden wordt.

Als het dan toch zo is dat van tweede gebruik deels geen sprake meer is, dan gaan we het niet meer over een uitzondering hebben en leggen we het plan alsnog langs de meetlat van de Welstandsnota, reageerde de commissie. Deze stellingname bleek de aanzet voor hernieuwde inspanningen om tot een toonbeeld van hergebruik van bouwdelen te komen. In de buurt wordt immers genoeg gesloopt, al nemen we alleen maar de woongebouwen langs de tunnel van de A2 en het betreunde schakelstation, volop gevelelementen, kozijnen en ploffdeuren in goede staat.

Aantal beoordelingen iets omhoog 2013 in cijfers

Aantal beoordelingen iets omhoog

Voor het eerst na vijf jaar is in 2013 het aantal beoordelingen van bouwplannen door de commissie niet gedaald. Op de staafdiagram Grafiek 1A piept de staaf van 2013 iets boven die van 2012 uit, 768 beoordelingen tegen 716 in 2012. Dat is overigens altijd nog minder beoordelingen dan in 2011 en in de daaraan voorafgaande jaren.

De cijfers maken niet duidelijk of er ook iets meer gebouwd gaat worden en evenmin of sprake is van meer plannen, het gaat immers om het aantal beoordelingen van plannen. Plannen worden veelal meer dan één keer beoordeeld, eerst als een initiatief en vervolgens als een uitgewerkt bouwplan. Misschien is in 2013 zelfs sprake van minder bouwplannen dan in het jaar daarvoor, die echter vaker beoordeeld moesten worden, omdat opdrachtgevers en ontwerpers er voor gekozen hebben om hun plannen stapsgewijs in nauw overleg met de commissie uit te werken. De neiging bij plannenmakers om de commissie te frequenteren ontstaat als een plan van meet af aan slecht tot matig voldoet aan de criteria die voor het gebied en het bouwwerk gelden. Een tienrittenkaart noemt de commissie het proces van een steeds maar terugkerend ontwerp. De commissie streeft er overigens naar om het aantal beoordelingen van een plan beperkt te houden, maximaal drie keer is het uitgangspunt. Drie ballen voor een kwartje, heet dat tussen de coulissen. Daarmee wordt voorkomen dat de commissie in het ontwerpproces wordt gezogen. Soms kan een collegiale suggestie nuttig zijn, maar meedoen aan een ontwerp is in feite een doodzonde, omdat de commissie dan de eigen inbreng gaat beoordelen. Dan krijgen we de situatie van de spreekwoordelijke slager die zijn eigen vlees keurt.

Het aantal beoordelingen van bouwplannen zegt ook nog eens weinig over het bouwvolume dat met de beoordeelde plannen is gemoeid en over wanneer gebouwd gaat worden. Een gering aantal plannen voor omvangrijke bouwwerken kunnen meer bouwvolume inhouden dan een heleboel plannen voor kleine werken. Tegenwoordig is het aantal beoordelingen van bouwplannen door de commissie wel iets meer indicatief voor de omvang van het bouwen, omdat een categorie kleinere bouwwerken niet meer aan de commissie wordt voorgelegd. Vanaf 1 december 2013 worden deze 'kleinere plannen', die weliswaar 'minder omvangrijk' zijn, maar niet vergunningvrij, voor de uitvoering waarvan dus wel degelijk een vergunning nodig is, ambtelijk afgehandeld. In de cijfers van 2014 zal een onderscheid worden gemaakt. Omdat het maar een maand en een begin betreft is dat voor 2013 nog niet gedaan. Overigens, in de oogst aan bouwplannen in 2013 waarover de commissie op grond van een beoordeling advies aan het college van burgemeester en wethouders heeft uitgebracht, zaten anders dan in 2012 enkele relatief omvangrijke woningbouwprojecten. In overeenstemming met de Structuurvisie Maastricht 2030 gaat het om binnenstedelijke locaties, Nutsbedrijventerrein en het Bauduinterrein, ook bekend als de Vermicellifabriek.

In het verslag van de commissie van vorig jaar is de vraag opgeworpen of zich toen met een verrassende abrupte daling in 2012 van het aantal beoordelingen door de commissie in mandaat een tendens aftekent. In mandaat betekent dat een daartoe

door de commissie aangewezen of gemandateerd lid van de commissie samen met een lid van het secretariaat plannen voor minder ingrijpende bouwwerken beoordeelt, veelal verbouwingen van woonhuizen. Het betreft de plannen tussen servet en tafellaken. De servetplannen zijn vergunningvrij of worden ambtelijk afgehandeld, de tafellakenplannen gaan voor een advies naar de commissie, wat daar tussen in zit krijgt een beoordeling in mandaat. Omdat de plannen nogal eens met de indieners ervan worden besproken hecht de commissie aan de term spreekuur.

Een voorlopig antwoord op de opgeworpen vraag of zich een tendens aftekent luidt: nee, maar ook ja. Het antwoord is voorlopig omdat pas na enkele jaren met meer zekerheid gesproken kan worden.

Tabel 1:

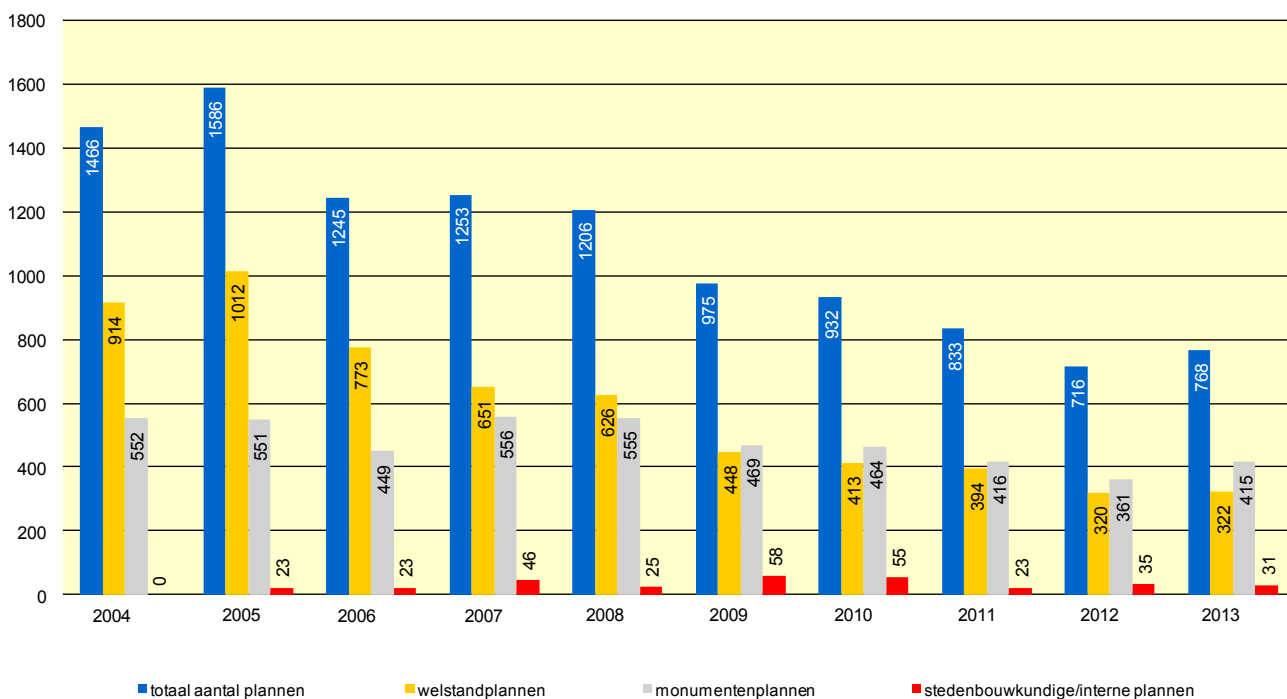
Het aantal beoordelingen gedurende de periode 2004 t/m 2013 (periode van 10 jaar)

Verslagjaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Totaal aantal beoordelingen	1466	1586	1245	1253	1206	975	932	833	716	768
Waarvan welstandsplannen	914	1012	773	651	626	448	413	394	320	322
Waarvan monumentenplannen	552	551	449	556	555	469	464	416	361	415
Waarvan stedenbouwkundig / interne plannen	0	23	23	46	25	58	55	23	35	31
Totaal aantal beoordelingen	1466	1586	1245	1253	1206	975	932	833	716	768
Waarvan in de commissie	592	646	470	577	647	514	472	386	407	398
Waarvan per mandaat	874	940	775	676	559	461	460	447	309	370

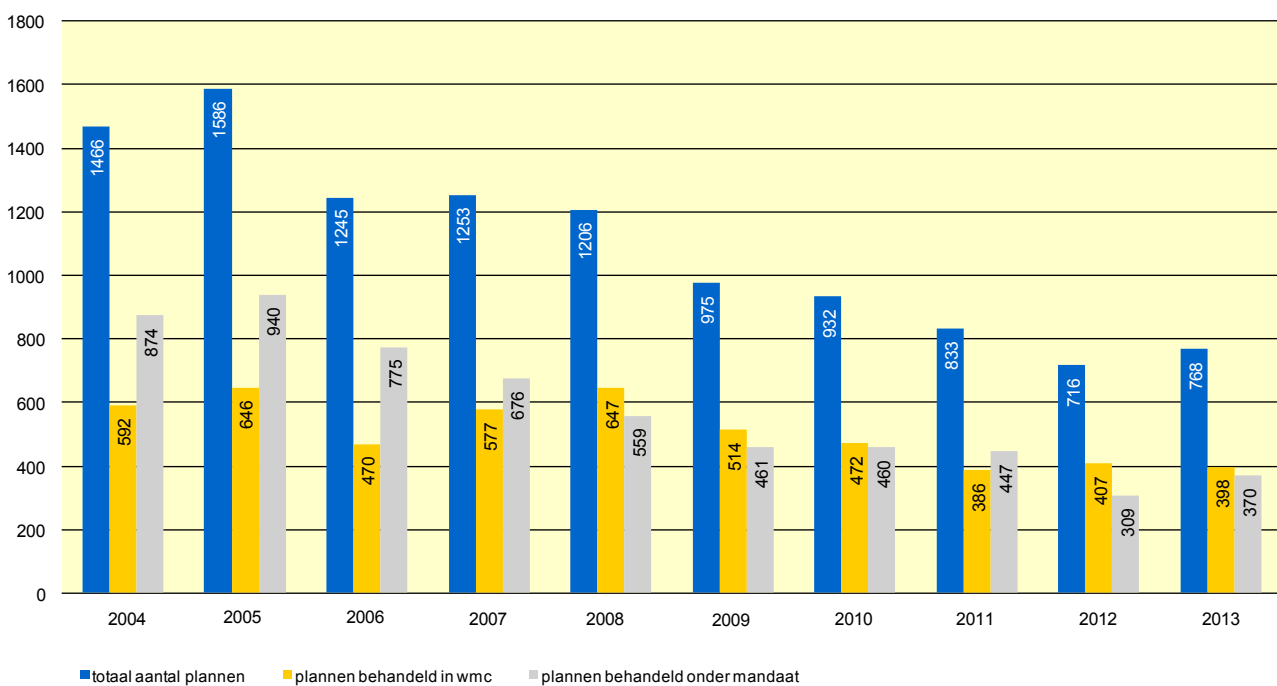
Nee, omdat het aantal beoordelingen in mandaat weer met een sprong omhoog is gegaan, van 309 in 2012 naar 370 in 2013. Van een verdere daling van deze vorm van beoordelingen is dus geen sprake en dus ook niet van een tendens die doorzet. Ja, omdat het aantal toch duidelijk lager ligt dan in de jaren voor 2012. De wijzigingen in de wetten en regels in de afgelopen jaren laten een verruiming zien van het vergunningvrij bouwen. Vooral bij het verbouwen in en aan woonhuizen is daardoor minder gauw sprake van een plan waarmee de initiatiefnemer op het spreekuur van de commissie hoeft te verschijnen. Voldoet het bouwplan aan de Vuistregels die de commissie in het afgelopen jaar heeft opgesteld, dan kan een advies van de commissie achterwege blijven. Daarmee heeft de commissie geen bemoeienis.

In het aantal beoordelingen in mandaat kan dus nog steeds een tendens schuilen. Voor de uitvoering van kleinere bouwwerken is minder vaak een vergunning nodig waardoor een beoordeling door de commissie in mandaat achterwege kan blijven. Een slag om de arm blijft vooralsnog geboden, want het kan ook zijn dat er domweg minder bouwinitiatieven zijn als gevolg van het economisch tij.

Grafiek 1A:
Totalen en verhouding tussen welstands- en monumentenbeoordelingen

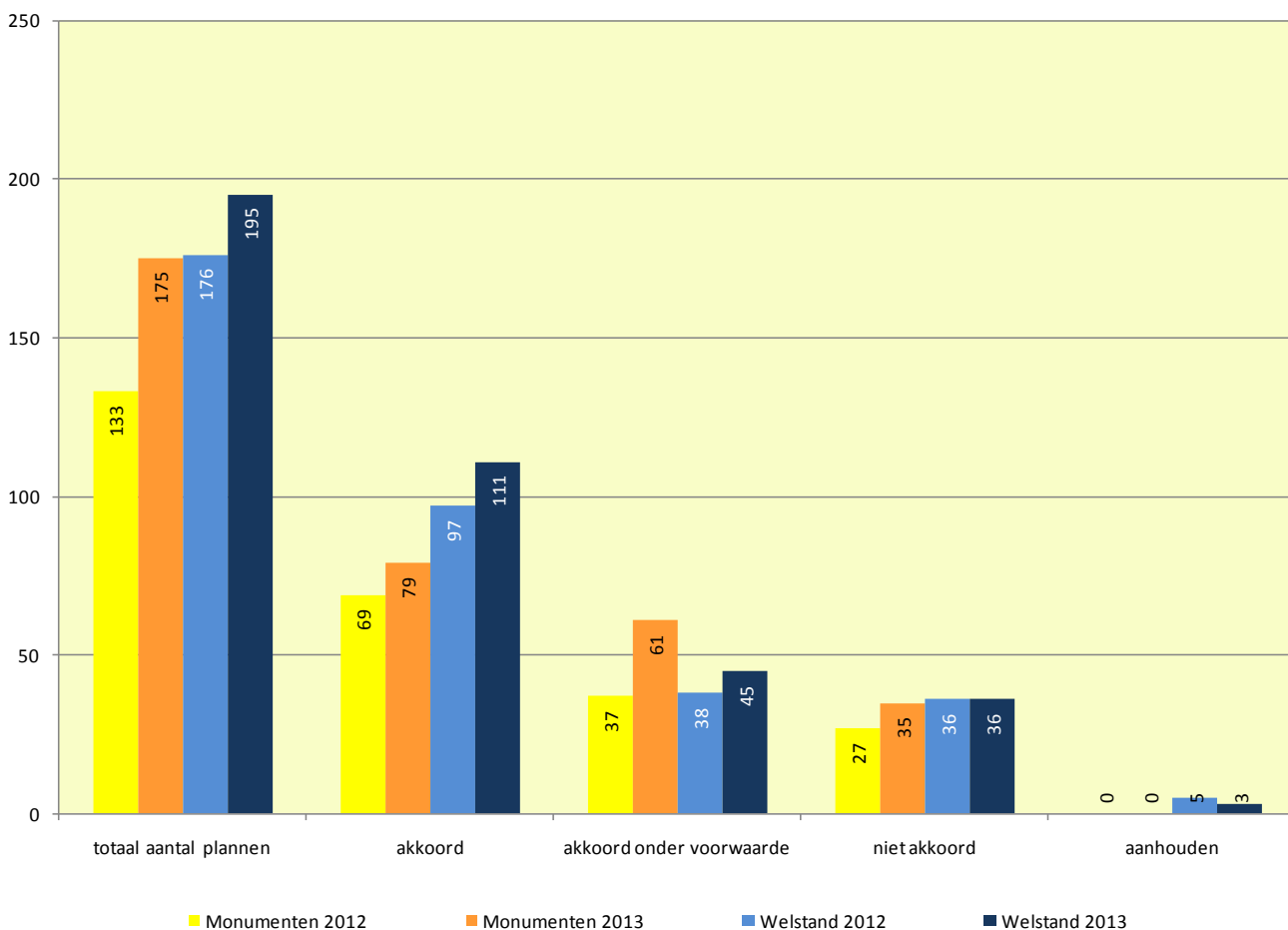
Grafiek 1B:
Totalen en verhouding tussen beoordeling in commissie en onder mandaat

Tabel 2:
Resultaten van de uitgebrachte adviezen onder mandaat 2012/2013

		Akkoord		Strijdig		Aanhouden		Totaal	
Welstandsplannen	2013	156	80%	36	18%	3	2%	195	100%
	2012	135	77%	36	20%	5	3%	176	100%
Monumentenplannen	2013	140	80%	35	20%	0	0%	175	100%
	2012	106	80%	27	20%	0	0%	133	100%
Totaal	2013	296	80%	71	19%	3	1%	370	100%
	2012	241	78%	63	20%	5	2%	309	100%
Toelichter en/of bouwplanoverleg								76	
Aantal vergaderingen								52	

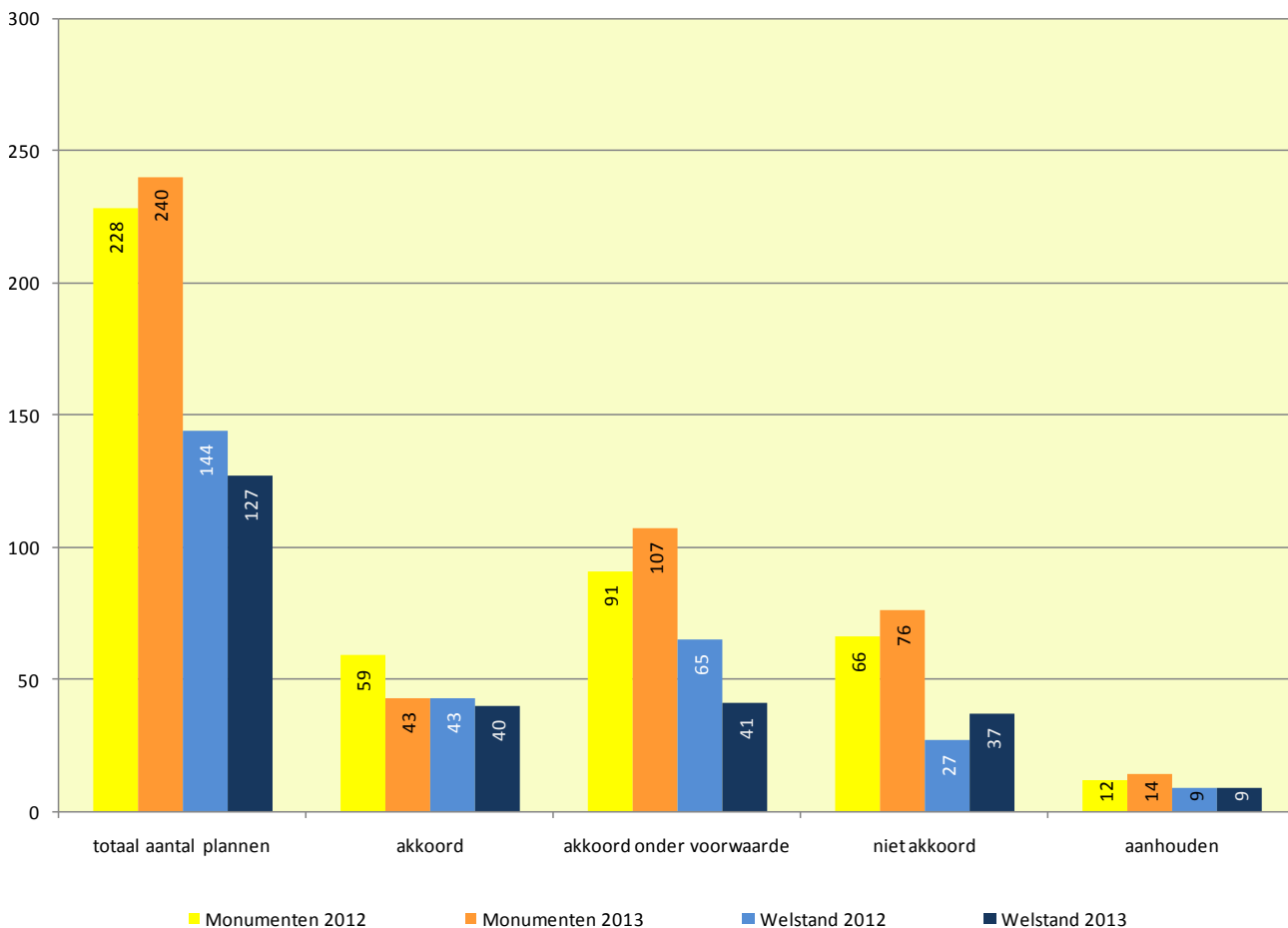
Grafiek 2:
Verhouding uitgebrachte adviezen onder mandaat 2012/2013

Tabel 3:
Resultaten van de uitgebrachte adviezen in de WMC 2012/2013

		Akkoord		Strijdig		Aanhouden		Totaal	
Welstandsplannen	2013	81	64%	37	29%	9	7%	127	100%
	2012	108	75%	27	19%	9	6%	144	100%
Monumentenplannen	2013	150	63%	76	32%	14	5%	240	100%
	2012	150	66%	66	29%	12	5%	228	100%
Totaal	2013	231	63%	113	31%	23	6%	367	100%
	2012	258	69%	93	25%	21	6%	372	100%
Stedenbouwkundige / interne plannen	2013							31	
	2012							35	
Aantal vergaderingen								26	
Toelichter en/of bouwplanoverleg								279	
Andere vragen in commissie behandeld								24	
Bezwaar; heroverweging eerder advies								3	
Second opinion welstand								0	

Grafiek 2:
Verhouding uitgebrachte adviezen in de commissie 2012/2013

Aantrekkelijk zijn en blijven

Aanbevelingen voor beleid

Aantrekkelijk zijn en blijven

De aanbevelingen voor beleid in dit Jaarverslag 2013 zijn bewerkingen van eerder gedane aanbevelingen. De herhaling is niet het gevolg van armoede van geest of omdat er niets meer valt aan te bevelen. Het is een weloverwogen handeling. In het verleden is al eens opgemerkt dat de aanbevelingen geen eendagsvliegen zijn, eerder de uitkomst van gerijpt inzicht. Ze kunnen dus een tijdje mee. Daarnaast kan de commissie zich niet aan de indruk onttrekken dat er tot dusverre met de gedane aanbevelingen weinig is gedaan. Het zaad lijkt op rotsgrond gevallen.

Daarom, doelbewust een herhaling: Kijk er nog naar, vraagt de commissie. Maastricht is een aantrekkelijke stad. De opgave is dat dit zo blijft.

1. Actieprogramma cultureel erfgoed

Eigenaren van monumenten laten om uiteenlopende redenen wel eens het beschermde interieur van een pand volledig slopen, ongeacht of daar wel of geen sancties op staan. Ze springen roekeloos om met cultureel erfgoed, waardoor de stad beetje bij beetje raakt uitgehold. Maastricht kan daar als dat zo doorgaat economisch en cultureel ernstig door geschaad worden. Ontwikkel daarom een actieprogramma dat gericht is op een grotere betrokkenheid van de bevolking bij cultureel erfgoed en op meer behoedzaamheid bij eigenaren. Dienstverlening en overreding moeten het aantasten van monumenten tegengaan. Je kunt wel tweeduizend nieuwe gemeentelijke monumenten aanwijzen, zoals thans met de uitvoering van het programma Maastrichts Planologisch Erfgoed (MPE) gebeurt, maar als de eigenaren niet zorgvuldig met deze monumenten omgaan, dan schiet de stad daarmee weinig op.

2. Meer ontwikkelingsgericht opereren

De ontwikkeling van Maastricht verschuift van grootschalige gebiedsontwikkeling aan de buitenkant van de stad naar geleidelijke transformatie van het bestaande stedelijk gebied, zo staat in de Structuurvisie Maastricht 2030, Ruimte voor ontmoeting. Om de transformatie te sturen zijn in de stad 'brandpunten' aangewezen, waar de gemeente het grondbeleid en het vastgoedbeleid op toespitst, bij voorkeur samen met andere partijen. Samenvattend komt de ruimtelijke ontwikkeling neer op een uitdijende binnenstad, versterkte sub-centra en gespecialiseerde woongebieden. De criteria die opgenomen zijn in de Welstandsnota, waaraan plannen voor bouwactiviteiten worden getoetst, zijn niet op de 'brandpunten' en transformaties afgestemd. Het is nog steeds zo dat de criteria ontleend zijn aan hoe deze gebieden er nu uitzien, of aan hoe die gebieden vroeger waren. Dat kan anders, meer ontwikkelingsgericht, zonder het karakter van stadsdelen aan te tasten, het tegendeel zal eerder het geval zijn. Haal het paard van achter de wagen vandaan en span het voor de kar.

3. Architectuurbeleid voor de toekomst van het heden

Maastricht schenkt van oudsher veel aandacht aan monumenten, voegt dezer dagen zelfs tweeduizend gemeentelijke monumenten toe aan het bestand van 1650 rijksmonumenten. De Structuurvisie Maastricht 2030, Ruimte voor ontmoeting besteedt met het oog op de toekomst van het verleden niet ten onrechte een heel hoofdstuk aan het cultureel erfgoed. Monumenten vormen de architectonische erfenis, het overgeleverde 'tafelzilver', van de stad dat gekoesterd moet worden. Maar hoe staat het eigenlijk met de toekomst van het heden, met de hedendaagse architectuur? Wordt naast het poetsen van het oude zilver nog wel eens nieuw zilver aan de erfenis toegevoegd? Het nog ongeboren monument, daarover staat geen hoofdstuk in de Structuurvisie.

Maastricht moet aantrekkelijk blijven, ook door de gebouwen en buurten die nog gebouwd moeten worden. Of met de gebouwen en buurten die we nu herontwerpen en verbouwen. Hier tekent zich een leemte af. Een overkoepelend architectuurbeleid is van node, om aan het heden evenveel aandacht te geven als aan het verleden. In een architectuurbeleid neemt het erfgoedbeleid uiteraard een prominente plaats in, naast een beleid dat impulsen geeft aan een hedendaagse en toekomstige architectuurbeoefening, die bouwwerken met zeggingskracht voortbrengt.

Voorbeelden uit de praktijk van het adviseren

Voorbeelden uit de praktijk van het adviseren

Hierna volgen enkele voorbeelden uit de praktijk van het adviseren door de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht in 2013. De kleine bloemlezing toont de breedte van het werkterrein van de commissie. De voorbeelden zijn in zoverre willekeurig gekozen dat een spreiding van onderwerpen en situaties is nagestreefd.

1. Zwaar offer grondslag voor nieuw schakelstation

Deel uitmaken van WMC, 'de commissie', is een eer en verantwoordelijkheid, meestal ook een genoegen, maar kent beslist ook momenten waarin gevoelens van treurnis de overhand hebben. Dat is het geval als het advies gegeven moet worden om een monument te elimineren. Zoiets gebeurt natuurlijk alleen maar als het echt niet anders kan, maar toch, treurig is het en blijft het. De Rijksdienst Cultureel Erfgoed zal zo een advies nooit geven, is altijd tegen eliminatie, zelfs als erkend wordt dat er niets anders opzit. Het is een deftig standpunt, altijd schone handen. De werkelijkheid van de commissie als adviseur van het college van burgemeester en wethouders is anders, ook al doet het verdriet. Soms moet gezegd worden, beter goed documenteren en weg ermee dan een schim van het oorspronkelijke bouwwerk overlaten. Een commissielid kan maar beter geen zwakke maag hebben.

Het schakelstation van elektriciteitsleverancier Enexis aan de President Rooseveltlaan, achter een voornaam voorpand, moet vernieuwd en ook nog eens verzaard worden, precies op de plaats waar het nu staat want ruimte voor uitbreiding is er niet. De stroomtoevoer naar het academisch ziekenhuis Maastricht en tal van andere locaties in de omgeving moet verzekerd blijven. Het fijnzinnige en tevens kloeke station uit 1925 is een rijksmonument ontworpen door architect Alphons Boosten (1893-1951), een hoog gewaardeerd architect met een belangrijk oeuvre in Maastricht, waaronder de Koepelkerk (1921). Uit ontzag voor het werk van Boosten heeft architect Jan Schoenmakers van Architectenbureau Dautzenberg B.V. de karakteristieke drukdeuren of ploffdeuren als ornamenten op een volledig nieuw schakelstation aangebracht. Aan plakplaatjes moeten we niet beginnen, sprak de commissie ferm, ook uit ontzag voor Boosten.

In het besef dat de fundering in slechte staat verkeert en dat het behalve om een bouwwerk ook om een apparaat gaat dat door een zwaardere versie vervangen moet worden, formuleerde de commissie een opzweepend advies: "De vervangende nieuwbouw dient architectonische zeggingskracht uit te stralen passend bij het monumentale voorpand, maar hiervan losgekoppeld, als een hedendaags bouwwerk dat een actuele stand van de techniek weerspiegelt." Het advies heeft niet meteen geleid tot een plan waarvan de commissie vond dat het voldeed aan redelijke eisen van welstand. Een zorgvuldige benadering van de opgave werd wel herkend, maar een meer treffende verschijningsvorm van het bouwwerk werd noodzakelijk geacht. Nadat de ontwerpers in navolging van Boosten de 'ploffbare' delen tot thema van het bouwwerk hadden gemaakt lag er een aansprekend ontwerp, waarna de commissie de eliminatie van het bestaande gebouw heeft geadviseerd, maar nog steeds met veel pijn in het hart.

Het schakelstation aan de President Rooseveltlaan ontworpen door architect Alphons Boosten, een rijksmonument dat spijtig genoeg gesloopt moet worden. Fotograaf Kim Zwarts heeft het bouwwerk voor de toekomst treffend vastgelegd, een voorbeeldig 'portret' van een uitgewogen bedrijfsgebouw.

2. Appartementengebouw Nutsbedrijven Misschien niets mis mee, maar niet op deze plaats

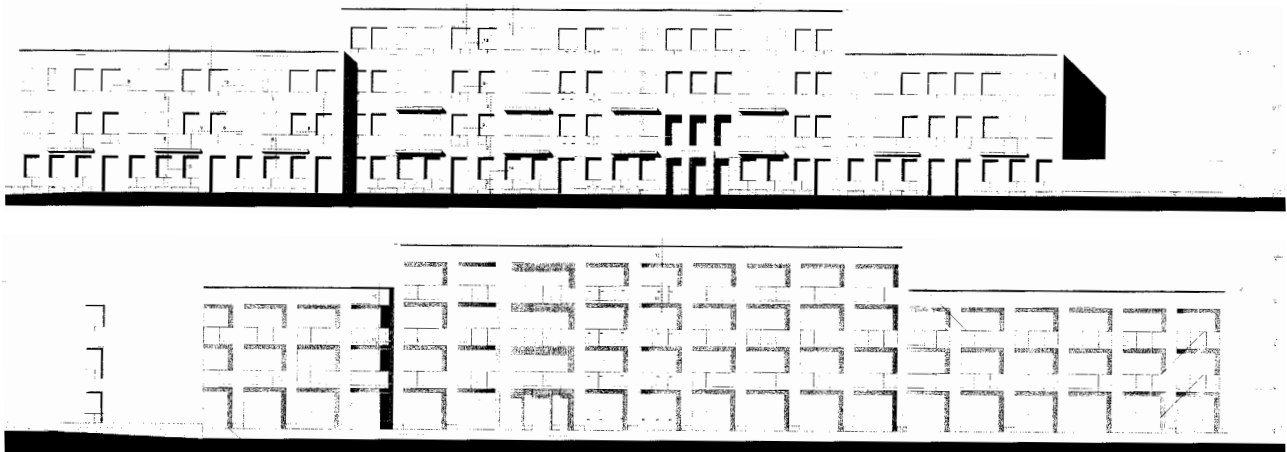
Nutsbedrijven, Lindenkruis, Nutsbedrijventerrein, verschillende namen voor dezelfde nieuwe woonbuurt aan de rand van de binnenstad die tussen Capucijnenstraat en Maagdendries aansluit op de inbreiding aan het Miséricordeplein: 175 woningen, appartementen en huizen op een parkeergarage. Jan Verrelst van AWG Architecten uit Antwerpen heeft het 'stadsontwerp' getekend, tevens beeldkwaliteitplan (een plan met referentiebeelden, vastgesteld door de gemeenteraad, dat aangeeft wat het architectuurbeeld moet worden). De buurt moet de sfeer ademen van een ontspannen binnenstedelijk gebied met ommuurde en open tuinen, met kleine maar door schakelingen en stapelingen ook grotere panden. Maastricht telt nogal wat grote panden in de binnenstad die goed passen in het weefsel van de stad.

Het eerste deelplan voor Nutsbedrijven is een galerijflatgebouw van 37 appartementen met bergingen, parkeren op een terrein aan de achterkant met de galerijen. Architect Roel Hochstenbach van Gulikers Architecten heeft het plan tot in details uitgewerkt. De opdrachtgever en de andere betrokkenen noemen het een goed plan dat zo gebouwd kan worden. Niet doen, adviseert de commissie, het plan is geenszins in overeenstemming met het beeldkwaliteitplan. Het woongebouw ziet eruit als een galerijflat in het groen in een buitenwijk, misschien niets mis mee, maar niet op deze plaats. Het gebouw moet een voet krijgen, de gevelindeling mag geen stapeling van dezelfde flats verraden. Nodig is een gebouw uit één stuk, sprongetjes in de rooilijn en verschillende kleuren baksteen zullen dat niet bewerkstelligen, daar is meer voor nodig.

In een tweede ronde worden daar door de commissie nog verfijningen aan toegevoegd, in de vorm van suggesties die aan de architect worden meegegeven: subtiele maatverschillen in de raamopeningen met een doorwerking in de vensterassen waardoor een vorm van parcellering ontstaat, markeringen in de gevel van de hoogteverschillen in de bouwlagen, een achtergevel die bij de voorgevel hoort, natuursteen dat minder 'opgeplakt' lijkt.

Een welstandscommissie loopt soms tegen het verwijt aan als stoorzender op te treden in een gevorderd proces van planvorming. Vrijwel altijd is dat een onterecht verwijt, omdat de zaken andersom liggen, opdrachtgever en architect komen te laat met hun plan aanzetten en steken daarmee een spaak in eigen wiel. Het moet gezegd worden, opdrachtgever Nuts b.v. en projectontwikkelaar en projectmanager RO groep hebben in dit geval na een eerste confrontatie ruimte gegeven voor het wijzigen van het ontwerp en architect Hochstenbach dankte de commissie in het openbaar voor de ondersteuning die hij heeft gekregen.

*Voor- en achtergevel
appartementengebouw aan
de toekomstige Apostelenpavé*

Met de uitbreiding wordt geen afbreuk gedaan aan de statige Stationsstraat en wordt aansluiting gezocht met de omgeving.

3. Budgethotel, alsnog invulling van de Percee

“De nieuwe geveldelen passen verrassend harmonieus en tegelijkertijd eigenzinnig in de collage van gebouwdelen die het budgethotel vormen. Met het torentje op de hoek gaat het hotel zoals dat nu ontworpen is tegenover het station en het Hotel de l’Empereur een markant gebouw worden.” Aan deze positieve ontboezeming van de commissie zijn in het eerste half jaar van 2013 .twee lastige hobbels voorafgegaan.

De meest lastige hobbel werd gevormd door de fase van de verkenning van de inpassing van het bouwvolume. Het budgethotel met zestig kamers verschijnt boven het voormalige hotel Rosier op en naast de hoek Stationsplein-Stationstraat en neemt bovendien nogal wat ruimte op het binnenterrein in beslag. Aanvankelijk bestond bij de gemeente bezwaar tegen een nieuwe opbouw op de hoek waar de DE koffieshop gevestigd blijft. De commissie kon dat bezwaar niet delen, vond zelfs historische argumenten aanwezig om tegenover de torens van Hotel de l’Empereur (1901, architect Jac. Van Gils 1865-1919) en het station (1915, architect George Willem van Heukelom 1870-1952) eens flink uit te pakken.

Willem Jean Brender à Brandis (1845-1929), vanaf 1876 in Maastricht directeur van de gasfabriek en stadsbouwmeester, maakte in 1881 vooruitlopend op de komst van het station een ruime doorbraak, naar gebruik destijds in Maastricht in het Frans Percee genoemd. Statige bouwwerken aan een brede straat moesten de industriestad allure geven. Tegen de bedoeling in is de hoek van Rosier altijd kleinsteds gebleven.

Vervolgens de tweede hobbel. Architect Koen Savelkoel van Satijnplus Architecten moest met een raak ontwerp nog maar eens aantonen dat met het budgethotel inderdaad alsnog een verrijking van de Percee kan plaatsvinden. Aan de statige Stationsstraat mag in elk geval geen afbreuk gedaan worden. Met de commissie als welwillend klankbord is dat vlot en vaardig gegaan. Lastig was dat een vanzelfsprekende overgang gemaakt moest worden van de horizontale belijning van het oude Rosier naar een verticale belijning op de hoek. De plaatsing van de ramen en daarmee van de kamers is daarin essentieel en ook de vorm van de ramen en kozijnen. Een andere uitdaging bestond uit de noodzaak om licht in gewicht te bouwen wil de fundering de opbouw kunnen dragen.

4. Tappunt drinkwater geen verkapte reclamezuil

Dagelijks worden karrevrachten flessen drinkwater over de alpen gesleurd richting Nederland. Daarnaast rijden nog eens vele trailers vol uit andere delen van Europa vandaan. Deze aanslag op de omgeving vindt plaats terwijl in Nederland overal uitstekend drinkwater voor handen is. De drinkwaterbedrijven vinden het maar suf van zichzelf dat ze zich met hun prima product uit de markt hebben laten drukken. Ze willen het gewone kraanwater hip maken, belevens mee geven door sportsponsoring en door samen met gemeenten openbare watertappunten te plaatsen waar lege frisdrankflesjes met heerlijk helder water gevuld kunnen worden. Vroeger stonden overal fonteintjes. Op een paaltje een opvangschaal met in het midden een kleine kegel waar met een boogstraaltje water uit omhoog komt. Je plukt het water met de mond uit de lucht. Wie heeft eigenlijk ooit besloten dat al die fonteintjes opgeruimd moesten worden?

WML, Waterleiding Maatschappij Limburg, maakt werk van de tappunten. Onder de slogan 'Join the pipe' worden elders in Nederland eenvoudige gebogen pijpen geplaatst. In Limburg is een reclamezuil bedacht. Ontdaan van het opschrift WML heeft het ding veel weg van een ouderwetse muntparkeermeter. Dat is nu precies waar de schoen wringt. De regels voor uitingen van reclame, ook al dient het nobele doelen, staan de plaatsing van de tappunten aan het Vrijthof, in het Henri Hermanspark of op welke andere openbare plaats dan ook in de weg. De regels zijn vooral bedoeld om bruuske inbreuken op het harmonieuze beeld van de binnenstad tegen te gaan. Maar vervang je de reclame boodschappen door geborstelde roestvrij stalen platen, zoals de commissie heeft voorgesteld, dan is het niet erg duidelijk waar het ding voor dient, ondanks de gebruiksaanwijzing die op het tappunt is aangebracht.

Laten we eerst maar eens een jaartje kijken hoe het met het geneutraliseerde tappunt in het park gaat alvorens met het Vrijthof te beginnen, is tussen WML en het college van burgemeester en wethouders van Maastricht afgesproken. Als het vertrouwd stadsmeubilair is geworden en iedereen weet dat het tappunten zijn, ook al staat er niet groot WML op, dan heeft het probleem zichzelf opgelost. Overigens, alleen het eerste tappunt wordt door WML betaald. De volgende komen voor rekening van de gemeente met nog een onderhoudscontract erbij. Voor de commissie is dit geen moeilijke kwestie. De regels voor reclame-uitingen, onderdeel van de Welstandsnota, vastgesteld door de gemeenteraad, zijn helder genoeg. Geen water bij de wijn doen, vasthouden aan de regels, ook geen sluikreclame toestaan, luidt het advies.

Neutraal vormgegeven watertappunt in het Henri Nolenspark, zonder reclame

5. Verpleeghuis Klevarie: in één keer helemaal goed

Het gebeurt zelden, maar het komt voor dat een plan compleet uitgewerkt als vergunningaanvraag voor het eerst op de agenda van de commissie staat en dat er niets op aan te merken valt. Als het een keer voorkomt dan is de commissie daar opgetogen over. Architect Han Westelaken van Architecten aan de Maas is het gelukt met het ontwerp voor het nieuwe verpleeghuis Klevarie van Envida, voorheen Vivre, op de parkeerplaats van de huidige zorginstelling. Hem stond een uitgewogen stedenbouwkundig plan ten dienst, tevens beeldkwaliteitplan, van Fred Humblé, Humblé Martens Architectuur & Stedelijke Ontwerp, Het blijft niettemin de verdienste van de architect om trefzeker op de door hem “prachtig” genoemde onderlegger in te spelen. Ondanks de goede prestaties kan niet snel met de uitvoering van het plan begonnen worden. Bewoners in de buurt zijn een juridische strijd begonnen, ze vinden dat het gebouw te hoog wordt.

In het thans chaotische, half lege klevariegebied van zes hectare heeft Humblé zichtlijnen getrokken naar de torens aan het Vrijthof. De toekomstige bebouwing moet binnen de gerende lijnen worden gepast. Het zicht op de torens maakt duidelijk dat het gebied tegen de binnenstad van Maastricht aan ligt, hetgeen tot nu toe niet zo is. Iedereen daar kan zich nu nog in een andere stad wanen. Het nieuwe verpleeghuis is dan ook niet vierkant of rechthoekig, het loopt bovendien naar boven taps toe om de zichtlijnen vrij te houden.

Met 54 verpleegplaatsen op de twee verdiepingen boven de begane grond en nog eens 36 plaatsen voor somatische bewoners op de verdiepingen drie en vier breekt Envida met het gebouw doelbewust met het gangbare streven om voor demente ouderen kleinschalige woonvoorzieningen te maken. De praktijk wijst uit dat in een woon unit voor een groep van acht beschermd opgesloten mensen geen ruimte aanwezig is voor enige vorm van afzondering. En etmaal na etmaal zonder enige ruimte om je heen is benauwend. Klevarie is bewust ruimtelijk opgezet. In het midden is het gebouw opengewerkt met terrassen en een dorpsplein. De kamers van bewoners liggen aan de buitenkant met uitzicht. Op de begane is een hofje met enige begroeiing voor vertreding en een grand café met biljart.

Het verpleeghuis Klevarie respecteert zichtlijnen op de karakteristieke torens van de binnenstad.

6. Bomen passen niet bij de Grote Gracht

Geen bomen in de Grote Gracht, wel een rijke materiaaltoepassing.

Uit de taken die aan de commissie zijn opgelegd vloeit voort dat ze optreedt in verschillende gedaanten, soms ook in die van 'de rijdende rechter'.

De Grote Gracht krijgt een nieuwe bestrating, beter gezegd nieuwe inrichting, want het gaat om meer dan de keuze van het plaveisel, ook de breedte van de rijweg en de trottoirs en de rijrichtingen veranderen. De bewoners en ondernemers in de buurt grijpen de gelegenheid aan om te pleiten voor groen, voor het planten van bomen in de straat die Gracht heet, aan de noordzijde waar zonlicht komt. De gemeentelijke ontwerpers van de inrichting van de binnenstad denken dat met bomen het karakter van deze straat in de binnenstad geweld wordt aangedaan. Ze leggen het verlangen van de buurt voor aan de onpartijdige commissie met de vraag of daaraan wel of niet tegemoet moet worden gekomen.

De commissie is nogal pertinent in haar oordeel:

“De straat draagt een typisch binnenstedelijk karakter. Het straatbeeld wordt in hoge mate bepaald door gesloten straatwanden en een fijnmazige parcellering van de panden in een overheersend steenachtig beeld. [...] Belangrijk bij de beleving van de straat is het zicht op de gevels en het zicht in de lengte van de straat vanaf de Capucijnenstraat op het monumentale stadhuis aan de Markt. Het plaatsen van bomen zal deze bijzondere karakteristiek en de zichtlijnen ernstig verstoren. Daarom is de commissie van mening dat groen in de vorm van bomen niet passend is in deze straat.”

Het zou trouwens ook een breuk betekenen met andere delen van de straat, wordt daar nog aan toegevoegd. Ten aanzien van de op zichzelf staande begrijpelijke wens van de bewoners om groen in de buurt te hebben wijst de commissie erop dat op korte afstand binnenstedelijk groen aanwezig is. Tenslotte doet de commissie de suggestie om door het gebruik van 'rijke materialen' de straat een aangekleed beeld te geven dat aansluit bij het hoogwaardige beeld van de binnenstad.

Het resultaat van de uitspraak van de commissie is dat de bewoners en de ondernemers zich door de ontwerpers van de gemeente laten overtuigen, geen bomen in de Grote Gracht, wel een rijke materiaaltoepassing.

7. Eendrachtig luisteren naar kasteel Jerusalem

In de Landgoederenzone van Maastricht staat al vijf eeuwen lang het kasteel Jerusalem. Alleen het achthoekige torentje aan de achterkant stamt uit de begintijd. De naam komt van de eerste bewoner, na een reis naar het Heilige Land. Het rijksmonument zoals het in de loop der tijden is geworden, vooral in de negentiende eeuw is het verbouwd, is niet lang geleden gerestaureerd door Satijnplus Architecten. Nu wordt het door architect A. Gijssels gewetensvol geschikt gemaakt voor gebruik door de jongste eigenaar, Mis en Place, “partner in gastvrijheid”, een internationale onderneming voor het opleiden en plaatsen van personeel in “de horeca en foodservice”.

Nieuwe gebouwen krijgen een programma mee, waarvoor ze bedoeld zijn zo gaan ze ook gebruikt worden, of er moet nood aan de man zijn, dan worden leegstaande kantoren omgebouwd tot woongebouwen. Dit zegt overigens ook iets van het akelige onbestemde van hedendaagse kantoorgebouwen. Bij oude gebouwen liggen deze zaken heel anders, die dicteren waarvoor ze te gebruiken zijn en wat er wel en niet aan veranderd kan worden. De Belgische architect Bob van Reeth heeft het oude gebouw dat zijn eigen programma schrijft “een intelligente ruïne” genoemd.

Nieuwe gebruiker Chateau Jerusalem is Mis en Place.

De eigenaar, de architect, de medewerkers van cultureel erfgoed en de commissie hebben eendrachtig naar het dictaat van inmiddels ‘Chateau Jerusalem’ geluisterd. Het weer open maken van twee blind gemaakte (dicht gezet) ramen van de voorkamer rechts opzij op de begane grond zal de sfeer van de negentiende eeuw niet bederven. Veel andere onderdelen daarentegen moeten ongewijzigd blijven, veelal wegens het kettingeffect dat er door opgeroepen zou worden. Een wand zetten tegen de binnenkant van de buitenmuur als een vorm van isolatie brengt aansluitingsproblemen met zich mee op de bestaande stucplafonds en de andere vormen van afwerking. Alleen een laagje isolerend stucwerk is mogelijk, eventueel met wandverwarming. Vloeren waterpas maken met een opbouw levert een conflict op met de deuren en de stookplaten. Schoorsteenmantels en rookkanalen moeten om weer andere redenen onaangetaast blijven.

De ruimtelijke opzet van het kasteel, een symmetrische schakeling van grote verblijfsruimten, schrijft als het ware voor dat voor het plaatsen van een toiletgroep uitgeweken moet worden naar waar vroeger een binnenplaats was. Maar dat zal erg nadelig zijn voor het functioneren van het chateau in de toekomst. Je hoeft een monument niet in alles zijn zin te geven. De slimme situering aan de zijkant in het kasteel, de wijze waarop de architect de uitvoering voorstelt en de argumenten van de eigenaar vindt de commissie overtuigend genoeg om op dit punt Jerusalem tegen te spreken.

8. Met tienrittenkaart naar de Looiershof

Hoe maak je van een vervallen bedrijfsgebiedje langs een eeuwenoude stadsmuur midden in het Jekerkwartier een woonbuurtje met tegen de vijftig appartementen en stadshuizen met tuin op een ondergrondse parkeergarage? Alle eerdere initiatieven die zijn doodgelopen leren dat dit geen eenvoudige opgave is. Opdrachtgever Ruud Jacobs van Grote Looiersstraat Bvba, gelieerd aan Focus Projectontwikkeling, stuurt aan op een chique enclave die hij de naam Quartier à Lure meegeeft, een woordspeling die een indicatie inhoudt. Lure is Maastrichts voor looier en verwijst evenals de firmanaam naar de Grote Looiersstraat, de meest deftige en sfeervolle straat in historisch Maastricht met statige panden uit de achttiende eeuw.

Alexander Smeets van Buro 5 ontwerpt de stedenbouwkundige opzet van wat officieel de Looiershof is genoemd. Wat volgt heet in het kringetje van de commissie 'de tienrittenkaart'. In geheel 2013 gaat geen maand voorbij zonder dat het langzaam vorderende plan in de openbare vergaderingen van de commissie wordt besproken, met tussen de bedrijven door ook nog planoverleg. Op de publieke tribune (voor het goede beeld: een rijtje stoelen) luisteren en kijken waakzame buurtbewoners die hun rust, uitzicht en status niet aangetast willen zien.

De eerste plannen jagen de commissie schrik aan. De blokjes en rijtjes staan te veel in het gelid dat gedictieerd wordt door de indeling van de parkeergarage onder de grond, doen eerder aan vinex denken dan aan een oude stad. De commissie wijst op voor de hand liggende inspiratiebronnen, de panden in de Grote Looiersstraat, de aangrenzende weelderige tuinen, maar ook de simpele directheid van de nog aanwezige industriegebouwen uit de negentiende eeuw, aftands maar nog steeds markant in hoofdopzet. Een toonbeeld daarvan is de vierkante schoorsteen die naar boven toe enigszins taps toeloopt uit 1857. Hier is ooit nog eens droge pasta gefabriceerd, vandaar de naam vermicellifabriek.

In feite is telkens min of meer dezelfde discussie gevoerd. Maak een karakteristieke binnenstedelijke hof die enigszins voornaam maar toch vooral vanzelfsprekend overkomt, maak er beslist geen geforceerde collage van pseudo architectuurstijlen van, blijft de commissie verkondigen. Dat is met name het geval als nog een andere architect aan het project wordt toegevoegd, om aan vermeende consumentenwensen tegemoet te komen. Het is passen en meten in het buurtje, zelfs zo dat de inrit en de uitrit van de garage niet gecombineerd kunnen worden. Ook moeten nog monumenten worden ingepast en een hoogteverschil verwerkt. Stijlvolle eenvoud is dan beter op zijn plaats dan druktemakerij.

Binnenstedelijk hof met eigen karakter.

Bijlage

Welstands-/Monumentencommissie**Rooster van aanstelling/aftreden van de leden 2013**

lid	benoemd per	benoemd door raad op	aflopend op	herbenoemd	mogelijkheid tot herbenoemen
Jo Janssen	01-02-2013	24-01-2013	01-02-2016		tot 2019
Linda Vosbeek	01-01-2012	20-12-2011	01-01-2015		tot 2018
Teske van Royen	01-05-2011	19-04-2011	01-05-2014		tot 2017
Ruud Brouwers	01-05-2009	21-04-2009	01-05-2012	tot 01-05-2015	-
Ronald Glaudemans	01-01-2009	20-01-2009	01-01-2012	tot 01-01-2015	
Rob Brouwers	01-02-2008	22-01-2008	01-02-2011	tot 01-02-2014	

Uitgave

Jaarverslag 2013 van de Welstands-/Monumentencommissie Maastricht,
uitgebracht door de gemeente Maastricht

Teksten

Ruud Brouwers met medewerking van Arthur Houben en Linda Vosbeek

Beeldredactie

Arthur Houben

Fotografie

Arthur Houben

Jan Schelling, foto's naast de rode titelpagina's winnend project

Victor de Stuersprijs 2013, postkantoor

Cor Bouwstra, foto omslag voormalig postkantoor

Kim Zwarts, foto's schakelstation President Rooseveltlaan

Jef Fouraschen, foto welstands- en Monumentencommissie

Janssen/Wuts Architecten, graphic Looiershof

Satijn Plus Architecten, graphic Budgethotel

Grafische vormgeving

Jef Fouraschen

Reprografie

Ricoh- gemeente Maastricht

© Welstands-/Monumentencommissie, gemeente Maastricht

Alles in dit jaarverslag 2013 mag worden overgenomen met vermelding van de herkomst

